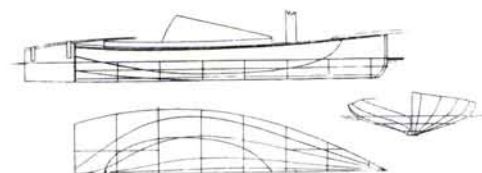

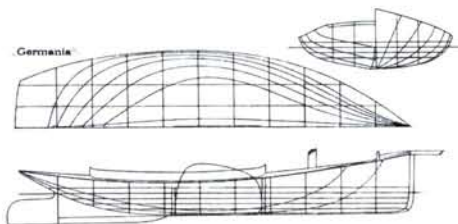
Scherpe jachten van het eerste uur Deel 4 (slot)

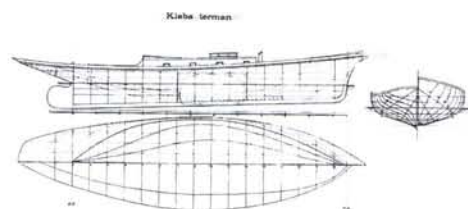
Van de Sandbagger Susie S zijn in de USA twee replica's gebouwd Bull en Bear Op deze foto ligt Bear voor anker Foto Andrew Slavimskas

Parole (Seglers Handbuch)

Germania (Seglers Handbuch)

Klabautermann (Seglers Handbuch)

Het buitenland als voorbeeld

Tekst: Jaap Bernhard

In de 19e eeuw liep Nederland bij de ontwikkeling van scherpe jachten niet voorop. Hier werd gezeild in ronde en platbodemschepen. Traditie bood lang weerstand tegen de nieuwe trend. Als ten slotte rond 1880 de kieljachten ook bij ons doorbreken, is een kennisachterstand ontstaan. In het laatste deel ontdekken we uit welke landen in de ontwikkelingen voorop liepen.

Rond de eeuwwisseling is de kennis over kieljachten gemeengoed geworden. In die smeltkroes verdween de scherpe tegenstelling tussen de Amerikaanse 'centerboard sloop' en de Engelse plank on edge kotter. Duitse, Engelse en Amerikaanse standaardwerken documenteerden de snelle ontwikkeling. Nederland maakte daar dankbaar gebruik van. De boeken bevatten een schat aan informatie die in ons eigen taalgebied niet is vastgelegd.

Duitsland

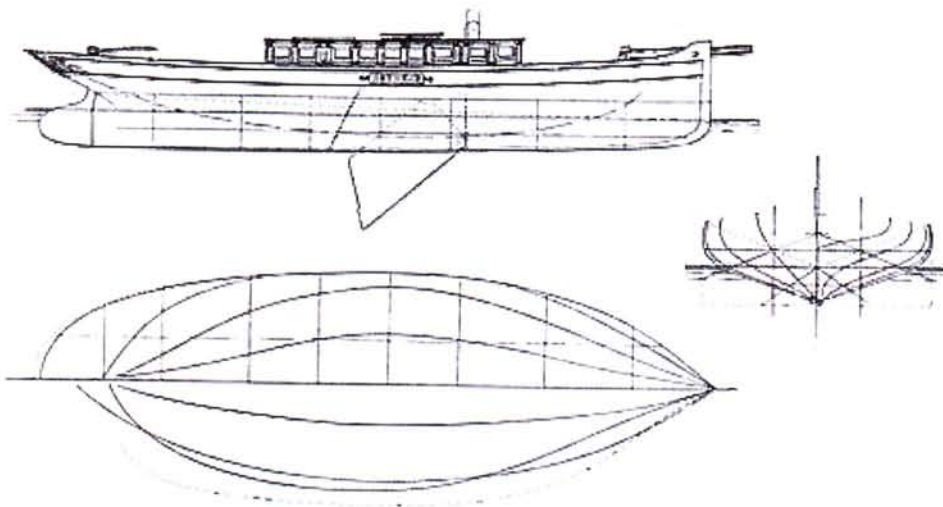
Een aantal Nederlandse jachten is uit Duitsland geïmporteerd. De werf Heidtmann uit

Hamburg leverde voor Nederlandse opdrachtgevers onder meer de *Sylvana*, de *Henriette Georgine*, de *Blondine*, de *Never Mind* en de *Sirene*. De ontwikkeling die Duitsland had doorgemaakt was niet anders dan bij ons. Buitenlandse voorbeelden werden aangepast voor het zeilen op de beschutte Duitse meren en de riviermonden. Maar de ontwikkeling in Duitsland ging sneller, doordat daar niet de concurrentie was van een vloot monumentale boeiers en Friese jachten.

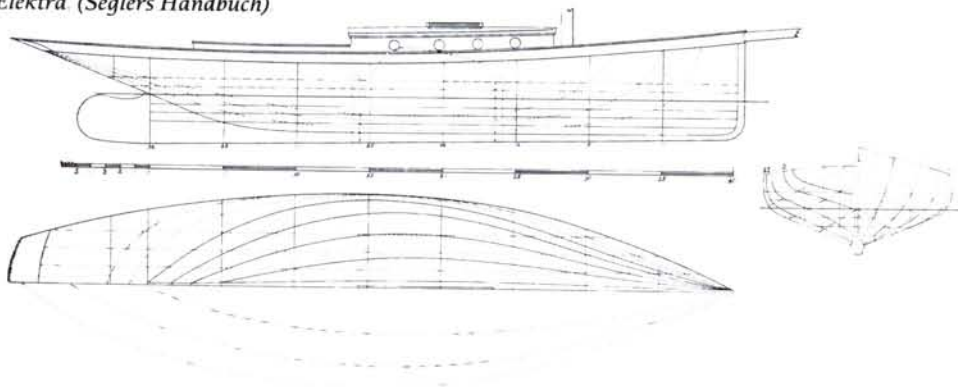
Bekende Duitse ontwerpers waren onder meer Oertz, Belitz en Heidtmann. De bekendste jachtwerften lagen bij de monding van de

Elbe en bij de grote meren rond Berlijn. De werf Heidtmann was een van de pioniers. Heidtmann maakte kennis met de centerboards via de *Laura*. *Laura* lag vanaf 1864 op zijn werf in winterstalling. Het was het eerste uit Amerika naar Duitsland geïmporteerde midzwaardjacht. *Laura* was een volbloed sandbagger en ze was razendsnel. Heidtmann ging zelf centerboards bouwen en ontwikkelde later ook grotere midzwaardjachten. Rond 1890 was Duitsland helemaal bij Revolutaire ontwerpen als de *Gloriana* van Herreshoff werden direct overgenomen, op wat kleinere schaal gebouwd en al dan niet voorzien van een midzwaard. Typisch Duits lijkt het gestrekte type van de Rennjolle. Een Duits ontwerp lijkt model te hebben gestaan voor de Nederlandse *Hollandia* en misschien ook voor de *Wilhelmina* van het Zuiderzeemuseum.

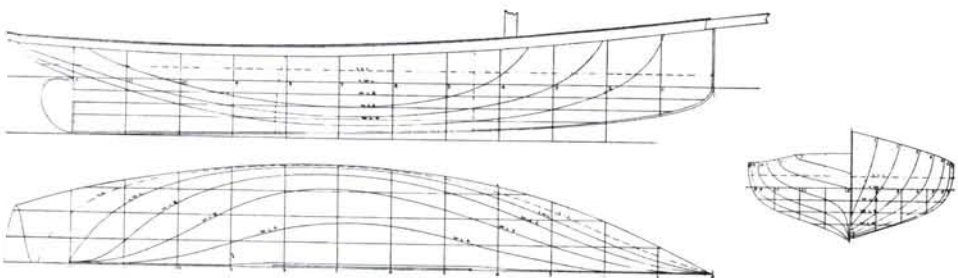
De oude Duitse zeilsport is goed gedocumenteerd. In 1888 verscheen als magnum opus het *Seglers Handbuch* van Georg Belitz. In ruim 750 pagina's behandelt hij alle kanten van het zeilen. Dit boek bevat veel lijnenplannen, zowel van Duitse jachten als van buitenland

Elektra (Seglers Handbuch)

German light draft (Small Yachts)

Mischief (Traditions and memories of American yachting)

se voorbeelden De Nederlandse *Yum Yum* lijkt afgeleid van de in dit boek afgebeelde centerboards zoals de zes meter lange *Germania* Uit het archief van de Amsterdamse werf Het Jacht blijkt dat men uitstekend op de hoogte was van de Duitse jachtbouw Voor liefhebbers is het gehele *Seglers Handbuch* vrij in te zien op de internetsite van het Duitse Yachtsport Archiv

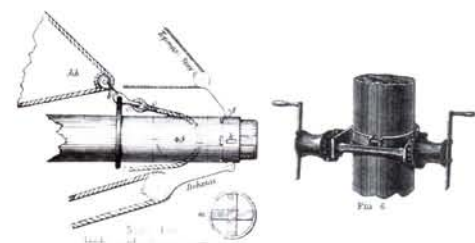
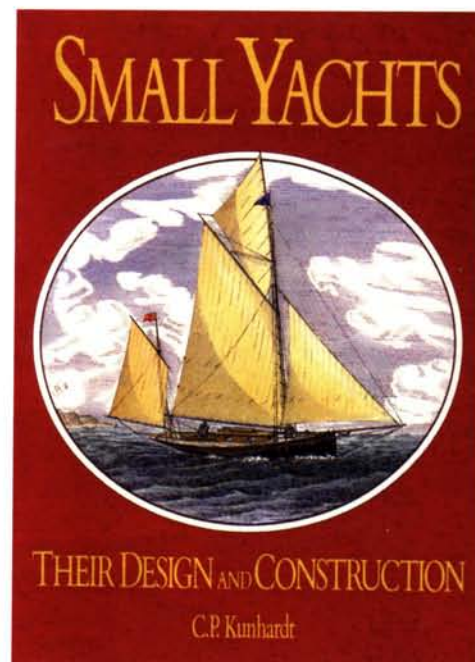
Engeland

Ook uit Engeland werden jachten geïmporteerd De Schot Fife leverde in 1890 drie kotters af *Magnolia* gebouwd door de Engelsman Payne werd eveneens geïmporteerd Verder was de Engelse vakliteratuur hier bekend Rond 1890 bouwde een zelfbouwer in Amsterdam in een grachtenpand zijn eigen centerboard Het uittakelen van de romp door de

uitgenomen ramen naar de gracht werd uitvoerig beschreven in het tijdschrift *De Nederlandsche Sport* De vaardige doe het zelf bouwde zijn jacht volgens het tijdschrift op basis van Dixon Kemp's *Manual of Yacht and Boat Sailing* De eerste druk van dit schitterende boek werd in 1878 in Londen uitgegeven Het lijkt een voorbeeld te zijn geweest voor alle latere grote publicaties Ook Dixon Kemp zal bekend zijn geweest bij de Nederlandse werven Er zijn recent betaalbare heruitgaven gepubliceerd met veel ragfijne lijnenplannen en detailtekeningen onder meer van Ashford Press Publishing

USA

De import van Amerikaanse sandbaggers rond 1850 vormde voor Europa de eerste kennismaking met het snelle midzwaardjacht.

Details Top van de kluiverboom en lieren op de mast (Manual of boat and yacht sailing)

Maar ook later werd naar Amerikaanse ontwerpen in Europa nagebouwd Gedocumenteerde voorbeelden zijn de Nederlandse *Stella* (Carey Smith) *Rival* (Burgess) en *Mascotte* (naar gerenommeerd Amerikaans ontwerp) Charles P Kunhardt was de Amerikaanse tegenhanger van Dixon Kemp Kunhardt publiceerde veel waaronder *Small Yachts their Design and Construction* in 1885 Ook *Small Yachts* is een standaardwerk en een Amerikaans pleidooi voor de diepere kiel jachten Kunhardt was in Nederland bekend In het archief van de werf Bernhard liggen getekende kopieën van afbeeldingen uit het boek Van *Small Yachts* bestaat een mooie heruitgave door *Woodenboat*

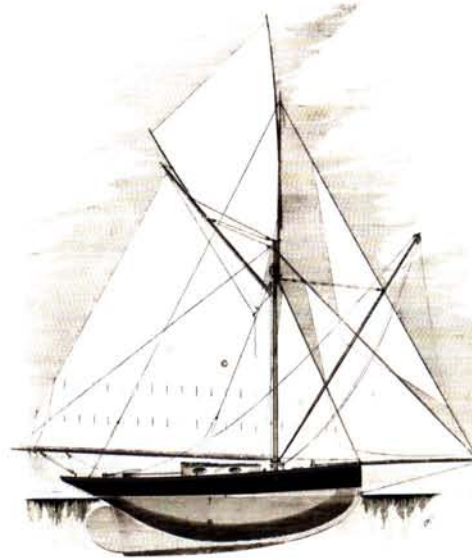
De Amerikaan WP Stephens was een tijdgenoot van Kunhardt maar hij publiceerde pas veel later Voor het tijdschrift *Motor Boating* schreef hij tussen 1939 en 1946 een uitputten de serie artikelen over de beginjaren van de Amerikaanse zeilsport Geboren in 1855 heeft Stephens het allemaal zelf meegemaakt Hij kende vrijwel alle grote Amerikaanse jachten en hun eigenaren en heeft veel jachten zelf opgemeten Zijn huis was een groot museum In zijn laatste jaren heeft hij zijn fenomenale

W.P. Stephens Auteur van *Traditions and memories of American yachting*

Bear onder vol tuig

Een van de vele tekeningen uit *Small yachts*

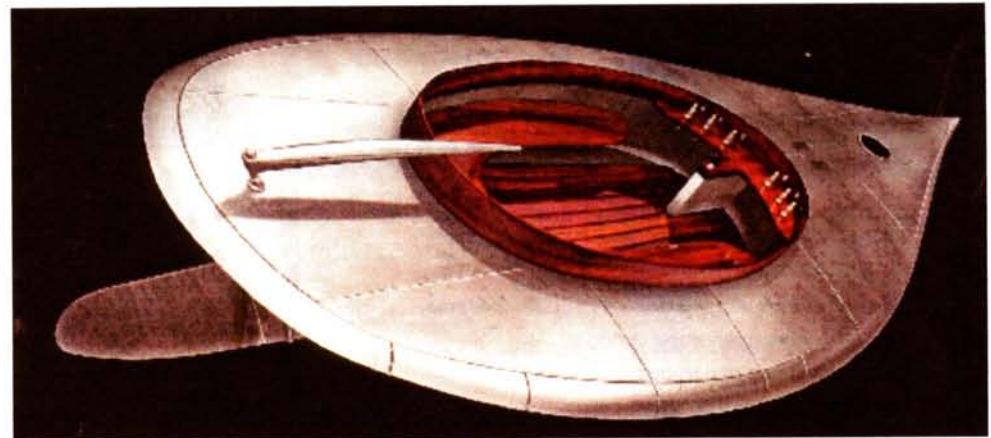
Frankrijk

Frankrijk heeft zijn eigen centerboard traditie. De Franse term is *deriveur*. De tuigages waren er nog overdadiger dan in de noordelijke streken. Op de Seine bestond een vloot van deze lichte hooggetuigde scheepjes. Een ontwerp verdient vermelding: *Roguelboche*. *Roguelboche* later *Viviane*, was met recht een centerboard van het eerste uur. Dit jacht werd in 1856 gebouwd door de werf Guibert in Nantes. Met een revolutionair ontwerp werden de toepassingsmogelijkheden van een nieuw materiaal gedemonstreerd. Het scheepje was geheel opgetrokken uit gegalvaniseerd plaat-

Sorceress, replica van Tam O'Shanter

kennis neergelegd in 83 tijdschriftartikelen goed voor 350 pagina's tekst voorzien van veel foto's en tekeningen. Zijn schrijfstijl is beeldend en nauwelijks gedateerd. Zijn laatste artikel werd geschreven in mei 1946. De serie werd abrupt beëindigd door zijn overlijden op 91-jarige leeftijd. Onder de titel *Traditions and Memories of American Yachting* is de serie in 1981 als boek herdrukt door International Marine Publishing Company.

Computeranimatie van de romp van de centerboard *Roguelboche* (1856), gemaakt in opdracht van Le Port Musée, Douarnenez

staal. Romp en cockpit vormden een geheel. Er waren 8.300 klinknagels nodig. De bouwwijze resulteerde in een bijzonder licht scheepje. De rompvorm was verbluffend: van voren een laser, van achteren een surfplank en dan een meter of acht lang. *Roguelboche/Viviane* was zeer snel, zij het weinig stabiel.

Het enige dat dit jachtje dateert is het tuig. Op een zo geavanceerde romp lijkt het diepe gaffeltuig een treurig anachronisme. Het lijkt niet dat de Franse invloed op de Nederlandse jachten groot is geweest. Wel is het mogelijk dat onze meetwijze van de Franse is afgeleid.

Roguelboche, eind 19e eeuw